

ŠATRIJOS RAGANA

Į ŠVIESĄ

Šatrijos Ragana I šviesa

http://www.litres.ru/pages/biblio_book/?art=55844190

I šviesa:

Аннотация

Być może z własnego doświadczenia pracy z dziećmi Marija Pečkauskaitė jak nikt potrafiła dostrzec ich obawy, pragnienia, potrzeby. Czego może pragnąć dziecko urodzone i wychowane na wsi? Lepszego, jasnego życia. Takie dziecko pragnie „światła”, jakim jest przede wszystkim wiedza. W swym opowiadaniu pisarka w przejrzysty sposób przedstawia starania chłopczyka – Wincentego – pokładane dążąc w kierunku „światła”, czyli „i šviesą”, o czym prawi też tytuł utworu. Czy mu się uda?

Содержание

Per ašaras	4
Конец ознакомительного фрагмента.	13

Šatrijos Ragana

Išviesą

Per ašaras

Kada Žišku Juozukas taip gerai pradėjo kalbėti, jog galima buvo jį suprasti be didelio vargo, pamatęs syki motiną skaitant maldos knygą, jis tarė:

– Kai as užaugsiu didelis, il as skaitysiu knygas. As taip noliu mokėti skaityti, taip noliu!

Tas noras neužgeso jam augant, nežiūrint į tai, jog tėvus nuolat girdėjo sakant, kad mokslas esąs nereikalingas, kad knygos duonos neduosiančios ir kad tik ponų dykaduonių darbas esą knygas skaityti, o bėdiniems žmonėms darbininkams nesą kada tokiais niekais užsiimti.

Juozukas visiškai nemąstė apie tai, ar knyga duos jam duonos, ar mokslas reikalingas, ar ne. Jis ne mokėjo atsakyti į tuos klausimus. Jis norėjo tik mokyties, knyga jį traukė prie savęs, ir gana.

Tą norą mokyties, kurs atsirado jame, Dievas žino, iš kur, padidino dar vienas atsitikimas.

Juozukas ėjo jau septintus metus. Išsivarė jis žąsis į pūdymą¹, kurs tuokart buvo tuoju sodžiaus gale, čia pat už ūkininko

---

¹ *pūdymas* – paliktas neapsėtas dirbamas laukas. [przypis edytorski]

Urbono sodno². Lakstydamas po lauką, atbėgo jis prie žabų tvoros³, apsupančios sodną, ir užsimanė pažiūrėti, kas ten tame sodne yra. Įlipęs lig pusės tvoros, žvilgterėjo į vidų ir pasiliko taip, lyg prikaltas. Po obelimi, ant suoloelio sėdėjo kažin koks ponas spindinčiomis auksinėmis sagutėmis, ir pasilenkęs žiūrėjo į taip pat, kaip sagutės, blizgančią trobelę, stovinčią prieš jį ant staliuko. Juozukas tuojau pažino, kad tai buvo Urbono sūnus Mykolas, apie kurį visi sakė, kad labai didelius mokslus einąs.

Bet Juozukui netiek rūpėjo jis pats, kiek jo ta trobelė. Spindėjo ji kaip tik tie liktoriai⁴, kuriuos Maušienė per šabasą⁵ ant lango statydavo. Labai išsižiojęs, akis išplėtęs, viena ranka už tvoros mieto⁶ laikydamasis, vaikas žiūrėjo ir žiūrėjo, net mirkčioti užmiršęs.

– Ką čia jis daro? – mąstė vis. – Ką čia jis daro?

Ir matė, kaip ponaitis ėmė vis nuo stalo mažus stiklelius, kišo juos po trobele iš apačios, ir prisiglaudęs, vėl žiūrėjo. Ant stalo gulėjo didelė knygų krūva. Viena tarp jų pasirodė Juozukui tokia didelė, kaip ta, kurią šventadieniais matydavo bažnyčioje ant altoriaus.

– O, Dievulėliau! Argi jis visas tas knygas yra perskaitęs? – pamąstė.

---

² *sodnas* – sodas. [przypis edytorski]

³ *žabų tvora* – tvora padaryta iš šakelių. [przypis edytorski]

⁴ *liktorius* (brus.) – žvakidė. [przypis edytorski]

⁵ *šabasas* – šabas; žydų šeštadienio šventė. [przypis edytorski]

⁶ *mietas* – kuolas, baslys. [przypis edytorski]

Ūmai⁷ Juozukas pasijudino; žabai subrazdėjo, ponaitis žvilgterėjo į tą pusę ir pamatė netikėtą savo mokslo tyrinėjimų liudytoją. Patiko jam ir prajuokino jį išsižiojęs iš didelio smalsumo vaiko veidas, ir sušuko:

– Ei, vaikel, ko taip žiūri iš tolo? Eikš arčiau, geriau pamatysi.

Juozukas, pamatęs, ponaičio akis į save atkreiptas, labai susigėdino ir išsigando.

– Bėgsiu! – buvo jo pirma mintis.

Bet ponaičio pavadinimas jį sulaukė. Stovėjo dar vietoje, abejodamas.

Prasidėjo smarki kova nedrąsumo su smalsumu. Ir nors nedrąsumas buvo begalinis, smalsumas, matyti, dar didesnis, nes išgirdęs dar žodžius:

– Eikš greičiau, nebijok! Tokiu aš čia tau dyvų⁸ parodysiu, kokių dar niekadoms nebuvai matęs! – akimirksniu išsoko į sodną ir nedrąsiai prisiartino prie staliuko.

– Ką gi aš tau čia parodysiu? – paklausė ponaitis. – Palauk, parodysiu kuisio⁹ koją.

Juozukas žiūrėjo, akių nenuleisdamas, kaip jisai, sugavęs kuisį, išrovė jam koją mažutėmis replėlėmis, padėjo ją ant stiklelio, kitu plonučiu jį uždėjo ir pakišo po trobele. Tai darydamas, vis šnekino Juozuką. Bet veltui. Vaikas tylėjo, nedrįsdamas niekaip nei žodžio ištarti. Bet kada jau viską

---

⁷ ūmai – staigiai. [przypis edytorski]

⁸ dyvai (sl.) – keistenybės, stebuklingi dalykai. [przypis edytorski]

⁹ kuisis – uodas. [przypis edytorski]

pritaisęs, liepė jam veizdėti¹⁰, Juozukas, pažiūrėjęs, staiga užmiršo savo nedrašumą, užmiršo, kad jo klauso ponaitis, ir sušuko.

– O, Dievulėliau! Plaukais apžėlusi! Kaip tik avino!

Paskui ponaitis parodė sparną ir snukį. Juozukas negalėjo atsistebėti, ir vis išreikšdamas šauksmais tą savo nustebimą. Ant galo tarė:

– Kad tokie kuisiai būtų, tai jie ir žmogų galėtų praryti.

Parodęs, ponaitis pasakė, dabar Juozukas gališ sau eiti, nes jam reikia grįžti prie savo knygų. Vai kas labai norėjo pasiklausti, ar gi jis visas tas knygas jau yra išskaitęs, bet nepradrįšęs ir nei žodžio nepasakęs, išspruko per tvorą atgal į pūdymą. Ir kaip tik į pat laiką, nes rado savo žąsis prie pat miežių.

Visą vakarą pasakojo jis apie kuisį ir „trobelę“, nei apie ką kita net mąstyti nebegalėdamas. O ant rytojaus apie tą patį laiką vėl jis nuo savo žąsų atbėgo pas sodną ir pažiūrėjo pro tvorą.

Ponaitis sėdėjo toj pačioj vietoj ir skaitė, bet „trobelės“ nebebuvo.

Vaikas pastovėjo valandėlę, bet ponaitis buvo taip įsigilinęs į knygą, jog nei sykio į jį nežvilgterėjo, ir Juozukas, nesulaukęs pavadinimo, sugrižo nuliūdes prie žąsų.

Trečią dieną buvo jisai vėl savo vietoje prie tvoros. Tą syki ant staliuko vėl spindėjo „trobelė“, ir ponaitis žiūrėjo į ją, kaip anąsyk. Juozukui akis prašvito iš džiaugsmo. Pastovėjęs

---

¹⁰ *veizdėti* – pažiūrėti, žvelgti. [przypis edytorski]

valandėlę ir matydamas, jog ponaitis neatkreipia į jį atidžios¹¹, jis ėmė tyčiomis brazdinti. Tat pagelbėjo. Ponaitis, pakėlęs galvą, tarė:

– Sveikas, vaikel! Vėl norėtumei pažiūrėti kuisio kojos, ką? Gailu, kad aš laiko neturiu šiandieną. Būčiau parodęs.

Juozukui staigu pasidarė be galo liūdna. Akimis pilnomis ašarų, skubinai nulipo nuo tvoros, ir pažiūrėjęs žašų, atsisėdo ant žolės po šermukšniu ir pradėjo verkti, kumščiais akis šluostydamas ir šnibždėdamas:

– Taip norėjau pažiūrėti, taip norėjau!

Išsiverkęs, pamąstė, jog nėra ko jau taip labai verkti, nes kad šiandieną ir negavo pažiūrėti trobelės, tai rytoj tikriausiai gaus. Ir nusiramino.

Bet ant rytojaus sodno po obelimi nebebuvo nieko, o vakarą, parėjęs namo, Juozukas išgirdo nuo tėvų, kad Urbonai išleidę jau savo mokytojų sūnų.

Taip pasibaigė Juozuko idilija.

Nors taip trumpai tesitęsė, paliko tečiaus nebeišdildomus pėdsakus Juozuko sieloje: padidino dar prigimtąjį jo patraukimą prie knygos. Nusprendė jis dabar tapti tokiau pat mokyto vyru kaip Urbonų Mykolas. Paprašys tėtušių leisti jį į tokiaus pat mokslus, taip kaip Urbonas savo sūnų kad leido. Juk sako, ir Mykolas kitąsyk žašis ganęs, kaip ir jis – tai kodėl gi jis negalėtų taip pat prasimokyti?

Ir bėgiodamas paskui žašis, svajojo, kaip jis tapęs tokiau

---

¹¹ *atidžia* – dėmesys. [przypis edytorski]

mokytu ponaičiu kaip Urbonų Mykolas, atvažiuos vasarą namo, aukso guzikais¹² žibąs, tokią žiūrimąją trobelę nusipirkęs... atsisės sau sodne... Ak tiesa! Juk jie sodno neturi! Yra prie trobos tik mažutis darželis, kur marguliuoja jurginai ir žaliuoja rūtos – o daugiau nieko. Labai gailu pasidarė Juozukui. Bet tuojau nusiramino. Et, niekas! Kerčioje, prie tvoros auga dvi vyšnios; po tomis vyšniomis jis pasistatys staliuką, suolelį ir sėdės, knygomis apsikrovęs. Vaikai subėgs žiūrėti iš tolo, ką jis ten daro; jis visus pasišauks ir parodys ir kuisį, ir musę – viską.

Vieną vakarą parėjęs namo, Juozukas, pabučiavęs motinai ranką, tarė nedrąsiai:

– Mamyte, leisk mane mokyties, taip kaip Urbonų Mykolas! Aš noriu būti toks mokytas, kaip Mykolas.

Motina net rankomis suplojo, nustebusi.

– Ar jau tu gal pablūdai¹³ Juozuk! – sušuko. – Eik tu durnel, durnel! Ar mums lyginties su Urbonais? Kur mūsų tiek arklių, kur tiek karvių? Kur laukai tokie? Ar misliji¹⁴ mokslus galima¹⁵ išeiti už keletą kapeikų? Veizdėk, Urbonai kiek kašto padėjo, visus savo pinigus išleido.

Ir juokdamosi iš vaiko kvailumo, kalbėjo toliau:

– Mat, užsimanė ponaičiu būti! Kad neturi ant ko ponavoti¹⁶–

---

¹² *guzikas* (lenk.) – saga. [przypis edytorski]

¹³ *(pa)blūdyti* – (pa)kvailioti. [przypis edytorski]

¹⁴ *ar misliji?* (lenk.) – ar galvoji? [przypis edytorski]

¹⁵ *možna* (sl.) – galima. [przypis edytorski]

¹⁶ *ponavoti* (lenk.) – ponauti, būti ponu, valdyti. [przypis edytorski]

tai ir nenorėk. Žąsis ganyk ir gana – tai tavo ir visas ponavojimas¹⁷!

Juozukas tylėjo. Ant jo paraudusią skruostų sužibėjo viena ašara, paskui antra, trečia... paskui pasiliejo jos, kaip lietus.

– Ko čia bliausi dar! – sušuko supykusi motina. – Bene kas čia tau ką padarė? Verk, kad yra ko, kad išlupsiu kada, o ne dabar, pats nežinodamas ko. Cit – tuojau!

Vaikas, kūkčiodamas, išbėgo iš trobos ir stačiai nuėjo pas svirnelį. Ten atsisėdęs ant slenksčio, susirietęs, galvą nuleidęs, verkė toliau. Ašaros riedėjo jam per apskritą veidelį, dabar taip skausmingą, krito ant tamsiai raudono švarkelio, ant mažų, plikų kojųčių, juodų nuo pridžiūvusios prie jų žemės.

Nuo tos dienos Juozukas liovėsi svajojęs apie aukso sagutes ir sėdėjimą darželyje po vyšniomis, knygomis apsikrovus. Trumpas buvo motinos atsakymas į jo meldimą, bet aiškiai parodė jam, jog tapti tokiu mokytu ponaičiu, kaip Urbonų Mykolas, visiškai, visiškai negalimas daiktas.

Kur gi?! Jie teturi tris karves, o Urbonai dešimtį; pas juos du arkliai, o pas Urbonus šeši... o dar kumeliukai. Ne, niekaip negalima!

Per kelias dienas Juozukas labai nuliūdęs bėginėjo po lauką, savo žąsis ganydamas. Jo akyse vis stovėjo gražusis ponaitis, auksinėmis sagutėmis, spindinti trobelė ir knygos, kaip mišiolas¹⁸. Niekados, niekados nesėdės jis taip sodne, neturės nei

---

¹⁷ *ponavojimas* (lenk.) – valdymas. [przypis edytorski]

¹⁸ *mišiolas* – mišių knyga. [przypis edytorski]

tokios trobelės, nei knygų.

Kelias dienas taip liūdnei pamąščius, atėjo jam į galvą, jog, ir nevažiuojant toli į miestą, galima išmokti skaityti. Jo mamytė juk moka ir jį išmokys. Nebus jokio kašto. Žinoma, nebus jis jau toks ponaitis, kaip Urbonų Mykolas, nevilks tokių auksinių guzikų. Ką padarysi! Nekas dėlto. Bet knygas ir trobelę turės ir skaitys sau. Jam juk užvis rūpi žinoti, kas knygose surašyta. O, jis viską perskaitys! Mamytė išmokys skaityti; paaugęs, jis išeis „į sluzmą“¹⁹, užsidirbs pinigų ir nusipirks knygą. Vieną būtinai tokią didelę, kaip Urbonų Mykolo. Už visą rublį prisipirks, ir gana.

Paskui, patarnavęs antrus mej tus, nusipirks trobelę. Kažin, gal kokius du rublius kaštuoja²⁰?.. Tegu sau, vis tiek jis nusipirks...

Kad tik mamytė greičiau pradėtų mokyti. Taip jis norėtų kuo greičiausia, kuo greičiausia!

Tą patį vakarą, parvaręs žąsis namo, tarė motinai:

– Mamyte, išmokyk mane skaityti!

– Kaip gi, tuojau imsiu ir išmokysiu! Nuo žemės dar nepaaugo, o skaityti užsimanė. Kaip ateis laikas, ir išmokysiu, nebijok. Neeisi į bažnyčią be knygos, kaip kokio ubago vaiks. Pirmiau turi spaviednės²¹ prieiti, ne apie skaitymą mislyti. Bus dar laiko, kai paaugsi.

---

¹⁹ *išėiti/išleisti "į sluzmą"* (lenk.) – išeiti/išleisti tarnauti (pvz.: ponui). [przypis edytorski]

²⁰ *kaštuoja* (lenk.) – kainuoja. [przypis edytorski]

²¹ *spaviedné* (sl.) – išpažintis. [przypis edytorski]

Ganymui pasibaigus ir ilgiems rudens vakarams užstojus, prasidėjo poterių mokymas. Žiškienė, prie ratelio atsisėdusi, šaly savęs ant stalo maldaknygę pasidėjusi, verpdama, sakė po kits kito prisakymų žodžius, kuriuos Juozukas, sėdėdamas ant žemo suoliuko, akis į motiną išmeigęs, atkartodavo.

Riškienė buvo gana smarkaus būdo, ir dažnai atsitikdavo, kad pabaigus lekciją, Juozuko ausys žydėjo, lyg raudonosios aguonos.

Vaikas stengėsi, kaip galėdamas, įsidėti į galvą poterių žodžius, bet ką čia padarysi, kad toje galvelėje skrajojo mintys, kurios neleido jam atkartoti, kaip reikiant, motinos sakomųjų žodžių. Jo papurusi, lininė galvelė vis stengėsi suprasti, ką reiškia tie žodžiai.

– Kas buvo tasai Pilotas, kažin? – mąsto ir užsimąstęs užmiršta, kas eina paskui Pilotą.

Ypač trukdo jam mokslą Egipto žemė. Ir nors žino, kaip motina pyksta už nereikalingus klausinėjimus ir mokslo trukdymą, neiškentęs, paklausia nedrąsiai:

– Mamyte, kažin kur yra ta Egipto žemė?

– A girdi, Juozuk, nesikalbėk tu dabar ir apie poterių mislyk, ne apie Egipto žemę, geruoju sakau! Kur yra, ten; gal yra kur nors, kad parašyta.

Juozukas nieko jau nebeatsako, ir su tikru noru nebeerzinti motinos, kalba toliau Dievo prisakymus. Tik priėjęs prie dešimtojo, sušunka:

Конец ознакомительного фрагмента.

Текст предоставлен ООО «ЛитРес».

Прочитайте эту книгу целиком, [купив полную легальную версию](#) на ЛитРес.

Безопасно оплатить книгу можно банковской картой Visa, MasterCard, Maestro, со счета мобильного телефона, с платежного терминала, в салоне МТС или Связной, через PayPal, WebMoney, Яндекс.Деньги, QIWI Кошелек, бонусными картами или другим удобным Вам способом.